

UNIVERZITET CRNE GORE FILOLOŠKI FAKULTET			
Primijeno 11. 11. 2024.			
Org. jed.	Broj	Prilog	Vrijednost
03	550/7		

УНИВЕРЗИТЕТ ЦРНЕ ГОРЕ ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ВИЈЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА

Одлуком Вијећа Филолошког факултета од 15. 2. 2023. именована је Комисија за оцјену мастер рада под насловом „Техника сказа у романима *Кад су цветале тикве* Драгослава Михаиловића и *Ловац у жити* Церома Дејвида Селинцера“, кандидаткиње Јелене Шаковић, са Студијског програма за српски језик и јужнословенске књижевности. Комисија у саставу: доц. др Горан Радоњић, ментор, проф. др Лидија Томић, чланица, проф. др Љиљана Пајовић Дујовић, чланица, подноси

ИЗВЈЕШТАЈ О ОЦЈЕНИ МАСТЕР РАДА

Мастер рад „Техника сказа у романима *Кад су цветале тикве* Драгослава Михаиловића и *Ловац у жити* Церома Дејвида Селинцера“ кандидаткиње Јелене Шаковић садржи 64 странице текста. У складу са Правилима студирања на мастер студијама укључује „Апстракт“ са кључним ријечима, „Abstract“ и кључне ријечи на енглеском језику и „Садржај“. Слиједи поглавља: *Увод*, *1. Теоријско одређење сказа*, *2. Употреба сказа у романима Кад су цветале тикве Драгослава Михаиловића и Ловац у жити Церома Дејвида Селинцера*, *3. Сказ као средство карактеризације јунака*, *4. Сказ као средство за грађење онеобичене слике свијета*, *Закључак*, а на крају се налази *Литература*.

У *Уводу* је одређен опсег истраживања – два романа, у критици високо вреднована, српског односно америчког писца, *Кад су цветале тикве* Драгослава Михаиловића и *Ловац у жити* Церома Дејвида Селинцера. Констатујући да је у оба романа читање „усмјерено техником сказа“, кандидаткиња у фокус ставља управо ту технику, прилазећи својој теми доминантно из наратолошке перспективе, као и компаративне, при чему прије свега испитује типолошке аналогije. Затим се осврће на рецепцију тих романа, указујући на жестоко противљење на које су они наилазили, па и на забране, а што се дешавало из идеолошких разлога. Упркос томе, оба романа остварила су статус класика – Михаиловић

у српској књижевности, Селинцер у америчкој, а и шире – и то како за читаоце, тако и за критичаре.

У поглављу 1. *Теоријско одређење сказа* кандидаткиња даје преглед досадашњих тумачења и дефинисања технике сказа. Међу теоретичарима истиче оне који су дали највећи допринос: Бориса Ејхенбаума – руског формалисту који је и увео тај термин у науку о књижевности текстовима из 1918. и 1919. године, па преко Виктора Виноградова, Михаила Бахтина, Мирослава Дрозде, до новијих као што је Волф Шмид. Уочавајући и полемичност у тим приступима, закључује да се до коначног одређења сказа још увијек није дошло, што, како наглашава, „говори о разноврсности и вишезначности те технике“. Осим нијанси у дефиницијама, кандидаткиња разматра и различите типове сказа које налази код појединих теоретичара: сказ који се везује за јунака и онај који потиче од ауторског ја – које разликује Виноградов, карактеришући и украсни сказ – које издваја Шмид. Сумирајући та разматрања, кандидаткиња формулише радну дефиницију према којој је сказ „техника приповиједања доминантно у првом лицу, у којој се поступком стилизације гради илузија спонтаног туђег говора који се у конкретном писаном тексту остварује као привид усменог говора или његов запис“. Након тога диференцира сказ од њему блиске наративне технике, приповиједања у првом лицу: како каже, сказ не мора да подразумејева приповиједање у првом лицу, нити је свако приповиједање у првом лицу сказ, јер он подразумева дијалогичност. Као други важан моменат истиче да „поступак стилизације подразумева инстанцу коју бисмо најближе одредили као имплицитног аутора, а која у извјесној мјери води рачуна о стилу и форми“. Трећи моменат тиче се илузије спонтаног говора која се гради у казу, а као њене најчешће сигнале наводи: обраћање, деиктике, сленг и дијалекат. Најзад, као четврти моменат, кандидаткиња каже да сказ не мора бити само усмен, већ може бити и писан.

Своје одређење сказа кандидаткиња тестира у наредним поглављима. Њен приступ, дакле, подразумејева да теоријске поставке провјерава тумачењем текста, као и да, повратно, на основу конкретних увида прецизира теоријске закључке. Тако, у поглављу 2. *Употреба сказа у романима* Кад су цветале тикве Драгослава Михаиловића и Ловац у жити Церома Дејвида Селинцера тумачи различите ефекте који се у два изабрана романа остварују, истовремено изводећи и теоријске закључке о могућностима које техника сказа пружа. Између осталог, говори о стилизацији и о илузији усмености. Такође, као важно види

и то што се у текстовима са техником сказа, за разлику од оних са другим наративним техникама, читалац прво идентификује са позицијом слушаоца, односно читаоца, а то је и услов да би дошло до емпатије са протагонистом. Ефекти се некад постижу и употребом сленга, што кандидаткиња илуструје примјером у коме је преводилац лексему карактеристичну за наш тинејџерски сленг дао као аналогну енглеској ријечи код Селинцера која је у том погледу неутрална, а да је преводиочево одступање од оригинала, како кандидаткиња показује, сасвим одговарајуће, „с обзиром на карактеристике сказа и општи тон романа“. Специфичним језиком и код Михаиловића и код Селинцера остварује се и ефекат хумора, често и мрачног.

Поглавље 3. *Сказ као средство карактеризације јунака* освјетљава нову страну те наративне технике. Главни ликови ту имају двоструку улогу, приповједача и протагонисте. Унутар тога, као приповједачи имају двострукост: они су казивачи приче и интерпретатори свјетова које приповиједају. Вриједност изабраних романа огледа се и у стварању ликова које многи читаоци доживљавају као блиске. Један од разлога за увјерљивост јунака, Михаиловићевог Љубе Сретеновића и Селинцеровог Холдена Колфилда, кандидаткиња види у томе што су „техником сказа ликови дати изнутра“. Сем тога, сказ има и композициону функцију, јер приповједач-протагониста постаје „везивно средство“ текста. Приповједачи некад уводе друге ликове на такав начин да се читаоцу откривају сличности и контрасти са самим јунаком, па је аналогија међу ликовима још једно важно средство карактеризације. Кандидаткиња упоређује јунаке два изабрана романа, па тумачи њихову амбивалентност, трауму као мотивацију за причање, суженост њихових перспектива која се уочава у њиховом интерпретирању свијета, као и то што су оба јунака у одрастању обузета другачијим питањима од оних којима су заокупљени чланови њихових породица. И Љуба и Холден су усамљеници и изгнаници, обојица су у извјесном смислу странци. Штавише, кандидаткиња као суштинско за оба јунака види питање „да ли могу да се остваре у својој пуној вриједности, да ли могу да се самоактуелизују“. Осим тих сличности, открива и разлике, јер је Михаиловићев јунак починио злочин, једном као саучесник, други пут сам, док је Селинцеров јунак „суштински без кривице“.

У поглављу 4. *Сказ као средство за грађење онеобичене слике свијета* користи се још један термин који су увели руски формалисти – онеобичавање. Из те перспективе открива се и посебна двосмисленост сказа. Наиме, иако се њиме ствара ефекат

непосредности, он истовремено скреће пажњу на сам текст, на себе као облик приповиједања, па се о казу може говорити и као о отежаној форми. Техника сказа даје онеобичену слику свијета, прије свега система вриједности, правила и односа који у том свијету постоје. Уз то, Михаиловићев јунак ће и нову средину, у коју је побјегао из родног Душановца, приказати као туђу, контрастирајући је са сликом своје некадашње средине, а коју је носталгија учинила митском. Селинцеров Холден и Михаиловићев Љуба јесу јунаци између два свијета и, како кандидаткиња тумачи, „ни један ни други протагониста не припадају до краја ниједном свијету у којем бораве“. Са друге стране, обојица „маштају о посебној ситуацији у којој би, у близини смрти, постојала аутентичност, а и нечија потреба за њима“. То је у вези са потребом оба јунака за припадност заједници, јер они „чезну за тим да добију сврху у заједници како би најзад постали њеним дијелом“. Сказом се открива раскорак између спољашњег свијета и унутрашњег свијета тих јунака. Битна је и тема комуникације, јер јунаци њу не могу да остваре на истински начин, па је зато траже својим причањем.

У *Закључку* кандидаткиња сагледава различита обиљежја технике сказа. Затим указује да сказ у први план ставља маргинализоване јунаке и њихово виђење свијета. Зато се сказом, између осталог, прави и отклон од „књишког“ приповиједања. Кад су у питању изабрани романи, њих чине класичним управо техника сказа и њени ефекти. Сказ се може читати истовремено и као прича и као интерпретација приче. Кандидаткиња показује да је сказ техника са бројним могућностима, па зато није везана ни за неке појединачне писце, нити за посебне поетике или периоде.

На крају рада пописани су извори и критичка литература, која броји четрдесет шест јединица, укључујући осам на енглеском и једну на руском језику.

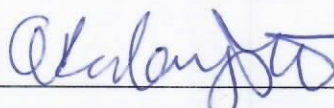
Кандидаткиња Јелена Шаковић показала је познавање различитих приступа књижевном тексту, иновативност у тумачењу, способност за теоријско промишљање, као и за компаративно проучавање које у први план ставља типолошке аналогije. Релевантној литератури, на разним језицима, прилази са повјерењем, али и са неопходном дистанцом и спремношћу да ставове највећих ауторитета подвргне провјери. Рад представља допринос разумијевању једне наративне технике, као и приповиједања уопште, а пружа и нове увиде у значајне аспекте два класична романа друге половине двадесетог вијека.

С обзиром на наведено, Комисија предлага Вијећу да прихвати извјештај и одобри јавну одбрану мастер рада кандидаткиње Јелене Шаковић.

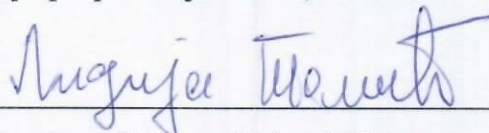
Никшић, _____

Комисија

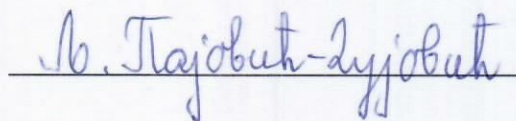
Доц. др Горан Радоњић, ментор

Проф. др Лидија Томић, чланица

Проф. др Љиљана Пајовић Дујовић, чланица

UNIVERZITET CRNE GORE FILOLOŠKI FAKULTET			
11.11.2024.			
Pr. mijeno	Broj	Prilog	Vrijednost
03	550/7		